

Nr 46.

Ankom till riksdagens kansli den 3 april 1916 kl. 7 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion angående villkoren för åtnjutande av statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget och allmänna avdikningsanslaget.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 114, av herr *Molin* i Dombäcksmark har hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att i avseende å villkoren för åtnjutande av statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget och allmänna avdikningsanslaget bland annat bör gälla

- 1) att fixa anslag beviljas och att redovisningsskyldigheten bortfaller;
 - 2) att all mark likställs, så att avdrag ej må ske på grund av att en del av marken odlats; och
 - 3) att anslag erhålles till båda exemplaren kartor och handlingar.
- Beträffande de skäl, som anförts till stöd för denna framställning, tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Vad först beträffar den av motionären ifrågasatta ändring i gällande villkor för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget och allmänna avdikningsanslaget därhän, att statsbidrag bör utgå med bestämt belopp och redovisningsskyldigheten bortfalla, så inhämtas av en av byråchefen å lantbruksstyrelsens agrikulturtekniska byrå E. W. Ewe efter anmodan av utskottet i ärendet avgiven P. M. följande:

»I nådiga kungörelserna den 9 oktober 1914 angående villkoren för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från norrländska avdik-

ningsanslaget och allmänna avdikningsanslaget finnes i mom. 3 angående det förra anslaget och i mom. 4 angående det senare stadgat att vid meddelande av statsbidrag skall, där Kungl. Maj:t icke finner undantag böra äga rum, iakttagas, att, om verkliga kostnaden för arbetets utförande skulle befinnas understiga den beräknade, av vederbörande myndighet granskade och godkända kostnaden, det beviljade statsbidraget minskas med så stor del av den ifrågavarande besparingen, som det beviljade statsbidraget utgjort av den beräknade kostnadssumman.

Detta stadgande har föranlett lantbruksstyrelsen att i de kontrakt, som med vederbörande sökande av statsbidrag upprättas, införa den bestämmelsen, att det beträffande den del av företaget, som rör ifrågavarande statsbidrag, skall åligga anslagstagarna att föra räkenskaper på sådant sätt, att den verkliga kostnaden för dithörande arbeten må kunna säkert uppskattas. Vid företagets avsynande, vilket numera i allmänhet skall göras av statens lantbruksingenjörer, ålägges avsyningsförrättaren att avlämna rapport till lantbruksstyrelsen angående verklig kostnad å företaget enligt avslutade och av honom granskade räkenskaper, varöver ett av avsyningsförrättaren bestyrkt räkenskapsammandrag i allmänhet bifogas rapporten. I de fall att inga räkenskaper förts, vilket ofta läser inträffa, eller då räkenskaper ej kunnat slutföras eller ordnas, innan avsyningen sker, insändas efteråt räkenskaper för granskning från delägarna antingen till avsyningsförrättaren eller ock direkt till lantbruksstyrelsen. Den tid, som för räkenskapsgranskningen åtgår, är emellertid avsevärd. Sannolikheten att med förevarande granskning nå det avsedda målet, d. v. s. en riktig uppgift å verkliga kostnaden, är dock mycket ringa.

Vidlyftig statistik angående de belopp, som genom ifrågavarande bestämmelse inbesparats åt statsverket, har jag ännu ej utarbetat. Men det kan dock nu med erfarenhet från år 1915, det första året, som avsyningarna verkställts genom lantbruksstyrelsen, anföras att 77 företag, till vilka ett sammanlagt statsbidrag av 475,270 kronor lämnats från norrländska avdikningsanslaget, blivit under året slutavsynade och att vid 10 av dessa företag ett sammanlagt avdrag av 649 kronor 46 öre måst ske till följd därav att verkliga kostnaderna understigit de beräknade. Avdraget hade alltså för sagda år utgjort 0.137 procent av de beviljade medlen från ifrågavarande anslag. Beträffande allmänna avdikningsanslaget har för sagda år slutavsynats företag, rörande vilka $\frac{1}{3}$ av de beräknade kostnaderna utgjort sammanlagt 78,980 kronor till 18 företag, och $\frac{1}{2}$ av de beräknade kostnaderna utgjort tillsammans 8,700 kronor till 4 företag, och hava förenämnda summor eller sammanlagt 87,680 kronor beviljats från detta

anslag. Bland de 18 slutavsynade företagen, som åtnjutit anslag med $\frac{1}{3}$ av den beräknade kostnaden, voro 4, för vilka avdrag måste ske med tillhoppa 609 kronor 19 öre. Slutavsynade företag, som åtnjutit anslag med $\frac{1}{2}$ av den beräknade kostnaden, var 1, för vilket avdrag å 172 kronor 23 öre måste göras. Sammanlagda avdraget beträffande bidragen från allmänna avdikningsanslagen utgjorde för år 1915 alltså 781 kronor och 42 öre eller 0.89 procent av de sammanlagda beviljade beloppen.

Genom omförmälda nu gällande stadgande hava alltså vid 1915 års slutavsyningar till statsverket inbesparats 649.46 + 781.42 + 1,430 kronor 88 öre eller 0.25 procent å de till 562,960 kronor uppgående beviljade statsbidragen.

Sammanlagda antalet av de särskilda räkenskapssammandrag, som för ifrågavarande företag måst upprättas för år 1915, har enligt vad som ovan anförts varit $77+18+4=99$. Den sammanlagda tid, som av avsyningsförrättaren och granskare i lantbruksstyrelsen måst ägnas åt granskningen av varje räkenskapssammandrag och åt redogörelsen härom torde näppeligen kunna i medeltal beräknas mindre än 3 timmar. Sammanlagda arbetstiden för de under år 1915 granskade 99 sammandragen borde därför beräknas till $99 \cdot 3=297$ timmar. För de olika ämbets- och tjänstemän, som skola taga befattning med ifrågavarande ärende, torde en medelavlöning per år av 5,500 kronor böra beräknas. För $\frac{1}{6}$ år skulle då medelavlöningen bli kronor 916.67. Resultatet av det nu gällande stadgandet om räkenskapsgranskningen och därmed i samband stående kontroll m. m. skulle sålunda vara att statsverket i förevarande fall inbesparade en direkt utgift å..... kronor 1,430.88 under det att statens utgifter härför uppginge till » 916.67.

Summa behållning för statsverket kronor 514.21.

Förenämnda beräkningar kunna, såsom av det ovan anförda torde hava framgått, visserligen endast giva approximativa värden, men torde dock giva en tillräcklig ledning för att ådagalägga i vad mån den ekonomiska behållningen för statens räkning bör uti ifrågavarande avseende vara avgörande.

Angående de svårigheter, som förändret av räkenskaper mången gång medför för anslagstagarna, och beträffande ovissheten om räkenskapernas överensstämmelse med verkliga förhållandena m. m. dylikt, hava flere lantbruksingenjörer uttalat sig, avseende fasta statsbidrags införande och befrielse från skyldighet att för bidragets slutliga utbekommande föra räkenskaper. I sina årsberättelser för åren 1912—1915 har särskilt lantbruksingenjören Gunnar Ytterberg i Jämtlands län

lämnat sådana uttalanden och beskrivningar, som synas giva ytterligare stöd för den uppfattning att en författningsändring är behöfvig.»

Ur nämnda av lantbruksingenjören Ytterberg gjorda uttalanden må här anföras följande:

»Mig veterligen har på grund av denna bestämmelse (att statsbidraget skall motsvara den verkliga arbetskostnaden) intet eller högst obetydligt blivit åt statsverket innehållet av de beviljade anslagen, men vad jag bestämt vet är, att förandet av de räkenskaper, som erfordras för att visa den verkliga kostnadens storlek, anskaffande av kvitto från arbetare o. d., orsakar vederbörande arbetsstyrelser mycket besvär och i vissa, jag vill dock hoppas relativt få fall, lockat till oegentligheter, vilka det torde vara svårt för vederbörande avsyningsförrättare att upp-daga. Då sålunda statens vinst av denna bestämmelse torde vara synnerligen ringa, men då å andra sidan den dikningsskyldige ej erhåller någon förhöjning av anslagsbeloppet, om arbetskostnaden tilläventyrs skulle uppgå till högre belopp än beräknat, delar jag den av allmänheten hysta åsikten, att det vore lämpligast, om till avdikningar beviljades anslag till bestämt belopp, vilket oavkortat utginge, om arbetet utfördes enligt fastställd plan. Då kostnadsförslagen för avdikningsarbetena äro uppgjorda av den med arbetspriserna å orten förtrogne distriktstjänstemannen, vilken står under kungl. lantbruksstyrelsens kontroll, och då förslagen sedermera granskas av fackmän inom såväl kungl. lantbruksstyrelsen som kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, synes mig risken för staten att utbetala för mycket genom fasta anslag vara synnerligen obetydlig.»

Av ovannämnda P. M. inhämtas vidare, att statens lantbruksingenjörer vid möte i Stockholm innevarande år för överläggning av vissa till tjänsten hörande frågor även behandlat den här ovan berörda. Därvid hade enhälligt uttryckts den uppfattning, som av lantbruksingenjör Ytterberg i hans berörda uttalande uttalats, och hade framhållits önskvärdheten av författningsändring i ovanberörda avseende.

Av ovanstående torde otvetydigt framgå, att förenämnda stadgande rörande statsbidrags utgående, därest den verkliga kostnaden för arbetets utförande skulle befinnas understiga den beräknade, icke motsvarar det ändamål, som därmed avsetts. Den besparing, som genom bestämmelsen i fråga kan vinnas, står nämligen, enligt vad ovanberörda utredning ger vid handen, ej i rimlig proportion till det därav föranledda arbete med upprättande och granskning av räkenskapssammandrag och redogörelser däröver. Då därtill kommer att sannolikheten att med ifrågasvarande kontroll erhålla en riktig uppgift å den verkliga kostnaden för

arbetets utförande enligt vad ovan anförts är mycket ringa, anser utskottet en ändring av villkoren för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från anslagen ifråga i den riktning motionären föreslagit lämplig.

Rörande därefter frågan huruvida vid ifrågavarande statsbidrags beviljande all mark bör likställas har byråchefen Ewe i berörda P. M. efter att först hava erinrat, hurusom villkoren för erhållande av lån från odlingslånefonden, vilka ursprungligen endast medgivit lån från fonden för utdikning av jord, avsedd för odling, sedermera ändrats därhän, att lån kan utgå jämväl för avdikning av redan odlad jord ävensom om orsakerna till de i detta avseende gjorda författningsändringar anförts bland annat följande:

»I ovannämnda nådiga kungörelserna den 9 oktober 1914 angående villkoren för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från norrländska och allmänna avdikningsanslagen finnes i mom. 2 angående det förra anslaget och i mom. 3 angående det senare stadgat, att anslag icke må beviljas till avdikning av redan odlad jord.

Dessa bestämmelser, att anslag icke må beviljas till avdikning av redan odlad jord, hava till följd en myckenhet utredningar och omfattande beräkningar för att i företaget, där både oodlad och odlad jord ingå, visa huru stor betalningsskyldigheten till företaget skall vara för de olika slag av jord, på det att det författningsenliga anslagsbeloppet må kunna rätt bedömas. Dessa utredningar taga ofta mycken tid i anspråk ej blott för förrättningsmännen utan även inom lantbruksstyrelsen. Ej oväsentliga besparingar synas kunna vinnas så väl för den enskilde, som vill begagna sig av dylika anslag, som även för det allmänna, om förenkling i nu angivet syfte kan ske.

Om anslag anses böra beviljas även för odlad jords avdikning, torde den frågan uppstå, huruvida inskränkning i ett eller annat avseende bör göras för vissa företag, så att t. ex. anslag icke bör utgå till företag, där all i detsamma ingående mark är odlad eller där den i företaget odlade jorden är jämförelsevis högt belägen. Skälet för dylika jämkningar skulle möjligen vara att förekomma allt för stor efterfrågan av dylika anslag.

Emellertid synes den, som innehar en sur åkerjord, icke böra bestraffas genom anslagsvägran, därför att han gjort så mycket han hittills kunnat för att bringa denna sin jord i kultur. För sitt ouppnådda måls ernående torde en sådan person vara lika berättigad till statsbidrag som den, vilken med lika belägen och lika god jord måhända gjort intet för denna sin egendoms höjande.

I det fall att den i företaget ingående jorden endast delvis är

odlad, men den odlade jorden är jämförelsevis högt belägen, må anmärkas, förutom vad nyss anförts om berättigandet för odlad jord att erhålla anslag, att denna högre belägna mark då kommer att drabbas av desto mindre kostnad ju högre den ligger i förhållande till den vattenyta, som skadar marken och att anslaget till sådan mark blir i allmänhet ringa.

Då utredningar angående anslaget storlek för olika jordslag eller mark med olika höjdlägen i allmänhet kräva omfattande arbeten, som bliva kostsamma för såväl den enskilde som det allmänna, vilket redan förut här ovan antytts, torde sådana arbeten böra i möjligaste mån undvikas.»

Utskottet delar motionärens uppfattning att ifrågakavande bestämmelse, att statsbidrag ej må utgå för utdikning av redan odlad jord, kan orättvist drabba mark, som fastän odlad dock är i trängande behov av avdikning. Likaså inser utskottet att i de fall, då i avdikningsföretag ingår såväl oodlad som odlad jord, denna bestämmelse kan såsom i ovan nämnda P. M. framhållits förorsaka alltför tidsödande och kostsamma utredningar och beräkningar.

För förslaget att i ifrågakavande avseende likställa all mark synas därför goda skäl tala. Att vissa betänkligheter emellertid kunna resas däremot torde icke böra förbises. Under de ifrågasatta förändrade villkoren skulle enligt utskottets förmenande och såsom även i berörda P. M. antytts möjligen anslag kunna komma att lämnas för avdikning av så högbelägen åker, att denna redan före avdikningen ifråga bort anses tillbörligt torrlagd. Vidare skulle anslaget kunna komma att användas för utförande av underhållsarbeten, som vore nödvändiga endast för bibehållande av god hävd å den redan odlade jorden. Anslaget skulle under sådana förhållanden icke bliva använt till det för detsamma avsedda ändamålet, vilket torde vara att därmed vidga kretsen av dem, som ville eller kunde inlåta sig på avdikningsföretag, som avser förbättring av förut icke fullt avdikad jord. Motionären har även själv i motiveringen till sitt yrkande ifrågasatt en begränsning så tillvida, att statsbidrag ej borde utgå till företag avseende uteslutande vidmakt-hållande av hävd å åkerjord.

I ett tillägg till ovannämnda P. M. har i berörda avseende anförts följande:

»För närvarande finnas inga föreskrifter om storleken av avdikningsbehovet å den mark, för vars avdikning anslag må beviljas, eller med andra ord vilken grad av vattenskada eller som är detsamma vilken torrlägningsgrad mark skall minst innehava för att anslag till dess avdikning skall kunna lämnas.

Ej heller finnes någon gräns bestämd för avdikningskostnadens storlek i förhållande till den genom avdikningen uppkommande värdeförhöjningen å jorden. Det har därför ej alltid varit så noga med avgränsande av områdena för de olika företagen, utan har särskilt i Norrland ofta så tillgått, att arealen till avdikningsföretagen avtecknats efter äldre lantmäterikartor och de föreslagna dikena på sådan karta där-efter inritats. Om vid sådant förhållande arealen ej blivit fullt riktigt till storlek angiven, torde detta huvudsakligen hava inverkat på statistiken över torrlagd areal, men i regel ej varit till nämnvärd olägenhet i övrigt. I de fall där avdikningen visat sig bliva synnerligen dyr, har kännedomen om den i företaget ingående verkliga arealens storlek dock varit av viss betydelse för avgörande av anslagsfrågan, ity att anslag i regel pläгат avslås till sådana företag, för vilkas utförande kostnaderna för avdikningen visat sig komma att bliva oskäligt höga i förhållande till den areal, som i företaget ingått. Annan ledning för företagets ekonomiska bedömande än kostnad per hektar plägar sällan förekomma i fråga om dylika företag, där i allmänhet uppskattning av den genom avdikningen uppkommande värdeförhöjningen å jorden ej skett.

Kommer hädanefter anslag att utgå jämväl för avdikning av åker, och detta endast under förbehåll att den sålunda i företaget ingående åkern är, liksom övrig i samma företag ingående mark i verkligheten bör vara, i behov av denna avdikning, torde föreskrift böra lämnas därom att vid avgörande av dylika frågor vederbörande myndighet skall tillse, att i avdikningsföretag för ifrågavarande ändamål må intagas endast sådan mark, som kan enligt gällande lag om dikning m. m. anses vinna förbättring genom det arbete för vars utförande bidraget avses. Genom sådan bestämmelse synes tillräckligt kraftigt verkande hinder vara uppställt mot intagande i företag av sådan åker, som är oberoende av avdikningen. Anslag till avdikning i annat syfte än att vinna förhöjt jordvärde torde under ovan angivna betingelser ej heller kunna ifrågakomma. Genom exempelvis behörigt underhåll av redan befintligt för tillfället mer eller mindre igenslammat dike torde ingen ytterligare förbättring kunna vinnas utöver den, som i sammanhang med dikets första upptagande blivit ernådd. Anslaget skulle därför under sist anförda förhållande ej kunna utgå till bibehållande av odlad jords avkastningsförmåga genom iståndsättande av det äldre förfallna diket, utan endast till höjande av samma jords värde genom nödig utvidgning eller fördjupning av det äldre diket utöver vad det bort vara efter äldre bestämmelser.

I vilket inbördes förhållande avdikningskostnaden och den genom

avdikningen uppkommande värdeförhöjningen å jorden skola stå till varandra finnes, såsom ovan framhållits, ingenstädes bestämt i villkoren för anslags beviljande. Denna frågas prövning synes vara överlättn åt Kungl. Maj:t. Så torde ock vara lämpligt att hädanefter må ske. För att emellertid i möjligaste mån förhindra anslagens användande till företag, i vilka ingår till väsentlig omfattning så högt belägen åker, att den å densamma uppkommande värdeförhöjningen genom avdikningen blir ringa, synes bestämmelse böra utfärdas därom, att vid sådant förhållande anslag må lämnas endast i de fall, att kostnaden för avdikningen av den ingående jorden kommer att stå i rimlig proportion till den genom företaget uppkommande värdeförhöjningen å samma jord.

I villkoren för erhållande av statsbidrag från norrländska och allmänna avdikningsanslagen finnas inga bestämmelser i avseende på omfattningen av den dikning, till vars utförande bidrag må utgå.

I fråga om lån från odlingslånefonden är dock stadgat att sådant lån ej får lämnas till tegdikning och täckdikning.

Beträffande åter företag, till vilka bidrag sökts från förberörda anslag, har emellertid hittills ansetts självfallet, att anslag bör lämnas endast till samma slags dikning, vartill lån kan givas, således ej till teg- och täckdikning. Då nu i fråga om här omförmäld del av avdikningsanslagen bidrag får enligt författningens ordalydelse lämnas för avdikning av till åker eller äng lämplig jord, och intet undantag beträffande teg- och täckdikning finnes stadgat, torde, om anslagen komma att gälla även redan odlad jord, den bestämmelse i vederbörande författningar böra införas, att bidrag från anslagen ifråga ej må lämnas till teg- eller täckdikning.»

Med hänsyn till det ovan anförda vill utskottet framhålla vikten av att därest ifrågavarande villkor ändras därhän, att bidrag kan utgå till även odlad jord noggrant tillses, dels att i avdikningsföretag för ifrågavarande ändamål intages allenast sådan mark, som kan enligt gällande lag om dikning och annan avledning av vatten anses vinna förbättring genom det arbete, för vars utförande bidraget avses, dels att kostnaden för avdikningen av den i företaget ingående jorden kommer att stå i rimlig proportion till den genom företaget uppkommande värdeförhöjningen å samma jord, dels ock att bidrag från anslagen ifråga ej må utgå till teg- eller täckdikning.

Utskottet är även ense med motionären därutinnan att för undvikande av att avdikningsbidragen tagas i anspråk för utdikning av utslutande odlad jord bör, i den mån sådant av praktiska skäl kan visa sig lämpligt, stadgas, att företag, som avse utdikning för uppodling av till

åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd skola äga företräde framför företag, som helt eller till huvudsaklig del avse utdikning av redan odlad jord.

Beträffande slutligen det av motionären i punkt 3 gjorda yrkande, så torde detta i verkligheten avse allenast ett förtydligande av redan gällande bestämmelser rörande statsbidrags utgående för undersöknings- och förrättningskostnad. Då utskottet inser lämpligheten av att ett dylikt förtydligande göres, biträder utskottet följaktligen motionärens framställning jämväl i denna del.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av förevarande motion må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga sådan ändring i gällande villkor för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget och allmänna avdikningsanslaget, att bidrag från nämnda anslag må meddelas till av Kungl. Maj:t vid bidragens beviljande bestämt belopp att utgå oavkortat, att bidrag må kunna lämnas till utdikning av jämväl redan odlad jord samt att bidrag må utgå till dubbla exemplar av kartor och handlingar.

Stockholm den 3 april 1916.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: herrar greve Hamilton, Ericsson, Fahlén, Holmquist, Lindblad, Nilsson i Tånga, Öberg, Nilsson i Linnås, Ingeström, Jonsson, friherre Hermelin, Fagerlin, Hage, Norin och Molin.

Reservation:

av herr *Lindblad*.